

IN DARK WATERS

Videotaideteoksen toteutus nykytaiteen keinoin
Marrastulet-festivaalien yhteyteen

Tiitu Veijola

Opinnäytetyö

Kuvataiteilijakoulutus
Kuvataiteilija (AMK)

2023

Kuvataiteilijakoulutus
Kuvataiteilija (AMK)

Tekijä	Tiitu Veijola	Vuosi	2023
Ohjaaja(t)	Eija Rajalin		
Työn nimi	In Dark Waters – Videotaideteoksen toteuttaminen nykytaiteen keinoin Marrastulet-festivaalien yhteyteen		
Sivumäärä	29		

Opinnäytetyössäni tutkin, kuinka toteuttaa videotaideteos nykytaiteen keinoin osaksi Marrastulet-festivaalia etukäteen annettuja teemoja hyödyntäen. Teemoja olivat: pimeys ja valo, kuolema ja elämän kiertokulku, tuli ja jää sekä mielenterveys. Valitsin videotaideteokseni teemaksi mielenterveyden ja kuvasin teoksessani ahdistusta veden symboliikan kautta. Halusin videotaideteoksessani tavoittaa ajatuksen ”valoa pimeydessä”.

Toteutin opinnäytetyöni taiteellisen tutkimuksen keinoin. Keskityin oman taiteellisen työskentelyni ja sen tuloksena syntyneen teoksen tarkasteluun. Taideteokseni tarkastelussa ja tulkinnassa käytin subjektiivisen tulkinnan lisäksi formalistista ja semioottista analyysia. Keräsin kokemusperäistä aineistoa ja kirjoitin videotaideteoksen syntyaikana prosessipäiväkirjaa. Analysoin ja reflektoin prosessipäiväkirjan ajatuksia suhteessa muuhun aineistoon. Tutkin videotaideteoksen historiaa sekä samoihin teemoihin ja aihepiireihin aiemmin tehtyjä videotaideteoksia ja analysoin ja reflektoin niitä samankaltaisin kriteerein kuin omaa produktiotani. Lisäksi tutkin ja luin teemoihin liittyvää kirjallisuutta sekä muita aineistoja ja käytin niitä videotaideteoksen taiteellisen inspiraation lähteenä. Pohdin, miten omat videotaideteokseni asemoituvat taiteen kentälle ja suhteessa taidehistoriaan.

Vesi on kuvataiteen ja videotaideteoksen historiassa paljon kuvattu ja käytetty aihe. Veteen liittyy monenlaista symboliikkaa ja vesi sekä sen eri olomuodot ovat visuaalisesti kiinnostavia ja monipuolisia. Koin veden olevan kiinnostava paitsi visuaalisesti myös äänimaailmaltaan ja hyödynsin molempia aspekteja videotaideteoksessani.

Avainsanat
Muita tietoja

videotaide, mediataide, kuvataide, digitaalinen taide
Työhön liittyy videotaideteos In Dark Waters

Degree Programme in Fine Arts
Bachelor of Culture and Arts

Author	Tiitu Veijola	Year	2023
Supervisor(s)	Eija Rajalin		
Title	In Dark Waters – Realization of a video artwork using contemporary art methods in connection with Marrastulet Festival		
Number of pages	29		

In my thesis I researched how to realize a video artwork as part of the Marrastulet Festival by using the themes given in advance. The themes were as follows: darkness and light, death and circle of life, fire and ice and mental health. I chose mental health as the theme of my work. In my work, I described anxiety through the symbolism of water. In my video artwork, I wanted to achieve “a light in the dark” type of idea.

I realized my thesis by means of artistic research. I focused on examining my own artistic work and the resulting work. When examining and interpreting my artwork I used formalistic and semiotic analysis as well as subjective interpretation. I collected experience-based material. I wrote a process diary during the creation of the video artwork. I analyzed and reflected on the thoughts in the process diary in relation to other material. I study the history of video art and I research video artworks made in the past for the same themes and topics. I analyze and reflect on them with criteria similar to my own production. In addition, I researched and read literature and other materials related to the themes. I used them as a source of artistic inspiration for the video artwork. I reflected on how my own video artworks are positioned in the field of art and in relation to art history.

Water is a widely depicted subject in the history of visual art and video art. Water and its different forms are visually interesting and versatile. Water also has a lot of symbolism. I find water to be interesting not only visually but also in sound and I used both aspects in my video artwork.

Keywords video art, media art, visual art, digital art,
Special remarks The thesis is accompanied by a video artwork called In Dark Waters

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	7
2.1 Tutkimusote ja lähestymistapa.....	7
2.2 Tutkimusaineiston kerääminen	8
2.3 Videotaideteoksen toteuttamiseen liittyvät keskeiset käsitteet.....	8
3 VIDEOTAIDETEOKSEN TAITEELLINEN PROSESSI.....	11
3.1 Videotaideteoksen teeman valinta	11
3.2 Videotaideteoksen kuvaamisprosessi	12
3.3 Veden visuaalisuus, äänimaailma ja symboliikka	14
3.4 Videosta taiteen tekemisen välineenä.....	19
3.5 Veden kuvaaminen video- ja valokuvataiteessa	20
3.6 In Dark Waters -videotaideteoksen ensi-ilta Marrastulet-festivaaleilla .	24
4 POHDINTA.....	26
LÄHTEET.....	28

1 JOHDANTO

Videotaide syntyi 1960-luvulla. Tuolloin taiteilijat kyseenalaistivat sosiaalisia ja poliittisia instituutioita ja ylipäättään kuvataiteen traditioita. Videotaide ja kokeellinen elokuva tarjosivat hyvän kanavan tähän tarkoitukseen. Aluksi videotaide oli vain pienten harrastelijaryhmien harjoittamaa, ja varsinkin avantgardistit olivat eturintamassa. 1990-luvulla videotaide löi läpi valtavirtamuseoissa ja gallerioissa ja nousi niissä keskeiseen asemaan. (Elwes 2004, 15 –16.)

Suomeen videotaide rantautui vuonna 1982. Videotaide aiheutti vastustusta alkutaipaleellaan ja keskusteltiin siitä, onko videotaide taidetta laisinkaan. Vuodesta 1985 lähtien kuvataideakatemia ja teatterikorkeakoulu alkoivat järjestää videotaiteen kursseja. 1990-luvulta 2000-luvun alkuun tultaessa video- ja media- taide oli vakiinnuttanut asemansa suomalaisen taiteen kentällä. (Vänskä 2004.)

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin mukaan videotaide on kokeellisen elokuvan muoto, joka syntyi videolaitteiden tultua markkinoille 1960-luvulla. Nykyisin videotaide on osa mediataiteen kenttää. Mediataide kehittyy ja muuttuu yhtä aikaa teknologian kehittyessä. Usein mediataide myös kritisoi ja peilaa ympäröivää mediaympäristöä ja ilmiöitä eri mediateknologioiden avulla. Videotaiteessa yhdistyvät sekä elokuvan että taiteen traditiot. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI 2023.)

Opinnäytetyössäni tutkin, kuinka toteuttaa videotaideteos nykytaiteen keinoin osaksi Marrastulet-festivaalia etukäteen annettuja teemoja hyödyntäen. Tavoitteena on valmistaa videotaideteos Marrastulet-festivaaleille, jotka järjestetään loka-marraskuussa 2023 Tyrnävän kunnassa Pohjois-Pohjanmaalla. Festivaalin teemoja ovat: valo ja pimeys, kuolema ja elämän kiertokulku, tuli ja jää sekä mielenterveys. Videotaideteokseni teemaksi valitsen mielenterveyden ja kuvaan teoksessani ahdistusta. Teoksen kantava ajatus on, että pimeydessäkin on aina olemassa valoa.

Toteutan opinnäytetyöni taiteellisen tutkimuksen keinoin. Keskityn oman taiteellisen työskentelyni ja sen tuloksena syntyvän teoksen tarkasteluun. Tarkastelun kohteena on ennen kaikkea tekemisen prosessi ja sen kehittäminen. Tarkastelun

kohteena ovat myös teemat, jotka antavat teokselle aiheen. (ks. Arlander 2007, 132; Gröndahl 2023a.)

Opinnäytetyöni taiteellista teosta varten tutkin videotaidteen historiaa sekä aiemmin tehtyjä videotaideteoksia ja niissä käytettyjä tapoja muun muassa kuvauksen, leikkauksen ja äänimaailman suhteen. Tutkin myös, onko samoista teemoista tehty aiemmin videotaideteoksia ja millaisia ne ovat ja miten niitä on aiemmin kuvattu videotaideteossa. Pohdin, miten omat videotaideteokseni asemoituvat taiteen kentälle ja suhteessa taidehistoriaan.

Luen teemoista, joita haluan videotaideteoksissani käsitellä ja pohdin omaa näkökulmaani ja lähestymiskulmaani. Kokoan tietoperustaa videoteosta varten myös intuitioni perusteella, sillä intuition merkitystä ei voida taiteellisen prosessin yhteydessä sulkea pois. Kuten Hannula, Suoranta ja Vaden (2003, 85–86) toteavat, taiteellinen tutkimus on usein kudoksenomainen, monien ainesten yhteenliittymä, jossa tekijä pyrkii ennen kaikkea luomaan työstään omalakisien todellisuuksien sijaan, että pyrkisi kuvaamaan vain todellisuutta.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimusote ja lähestymistapa

Toteutan opinnäytetyöni taiteellisen tutkimuksen keinoin. Keskityn oman taiteellisen työskentelyni ja sen tuloksena syntyvän teoksen tarkasteluun. Tarkastelun kohteena on ennen kaikkea tekemisen prosessi ja sen kehittäminen. Tarkastelun kohteena ovat myös teemat, jotka antavat teokselle aiheen. Tutkimus tapahtuu taiteen tekemisen kautta ja havainnoin taiteellista prosessiani sekä sen seurauksena syntyvää taideteosta. (ks. Arlander 2007, 132; Gröndahl 2023a.)

Opinnäytetyöni taiteellisena lopputuloksena syntyy videotaideteos osaksi Marrastulet-festivaalia. Valmistan teoksen Marrastulet-festivaalien yhteyteen huomioiden festivaalin käsittelemät teemat. Festivaalin teemoja ovat pimeys ja valo, kuolema ja elämän kiertokulku, tuli ja jää sekä mielenterveys. Festivaalin järjestäjänä on Tyrnävän kunta. Opinnäytetyöni kirjallisessa osiossa tarkasteluni kohdentuu teoksen sisältöön sekä projektin työvaiheisiin sekä tekemisen tapoihin ja niiden kehittämiseen. Pyrin ymmärtämään tutkittavaa kohdetta kokonaisvaltaisesti, tässä tapauksessa taiteellista prosessia ja sen seurauksena syntyvää taideteosta.

Jokisen (2021) mukaan *”kokemusnäkökulmasta tehtävän tutkimuksen tavoite ei ole tuottaa objektiivista tietoa eikä antaa selityksiä vaan ymmärtää tutkittavien kokemuksia.”* Hänen mukaansa aineiston analyysissä lähdetään liikkeelle mahdollisimman avoimin mielin ja hyvin aineistolähtöisesti. Tutkimusraportin kirjoittamisessa korostuu elämyksellinen ja tulkitseva argumentaatiotapa.

Taideteokseni tarkastelussa ja tulkinnassa käytän subjektiivisen tulkinnan lisäksi formalistista ja semioottista analyysia. Syntaktinen eli formalistinen kuva-analyysi kohdistuu taideteoksen rakenteeseen ja muoto-ominaisuuksiin ja analysoi sitä, miten kuva on rakennettu. Siinä tarkastellaan muun muassa teoksen kuvallisia muuttujia, värejä sekä ilmaisun tekniikkaa. Semioottisessa analyysissä teoksista voidaan etsiä symbolisia merkityksiä ja viittauksia muihin teoksiin. Semiotiikan keinoin tehtävä kuvan tutkiminen kysyy, mitä kuvat esittävät ja miten. Semiotiikka tutkii kuvaa kielenkaltaisena merkkijärjestelmänä. (Seppä 2012, 99, 128.)

Tutkiessani saman aihepiirin ympärille aiemmin tehtyjä taideteoksia voin hyödyntää semioottista analyysia sekä teknisiin kysymyksiin liittyen myös formalistista kuva-analyysia. Pohtiessani erilaisia taiteellisia ratkaisuja, voin lähestyä teosta myös reseptioanalyysin eli katsojan ja teoksen välisen suhteen kautta. Pääosin pitäydyn kuitenkin subjektiivisessa tulkinnassa ja keskityn oman taiteellisen prosessini tutkimiseen. Videoteoksen tekemisessä käytän Adoben Premiere Pro-ohjelmaa ja tarpeen mukaan myös Adoben After Effects -ohjelmaa. Kuvaan materiaalin Canon 90D -järjestelmäkameralla.

2.2 Tutkimusaineiston kerääminen

Saavuttaakseni tavoitteeni ja voidakseni vastata opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin, eli oman taiteellisen työskentelyni ja teosten tarkasteluun ja kehittämiseen, kerään kokemusperäistä aineistoa: kirjoitan videoteoksen syntyaikana prosessipäiväkirjaa, johon kirjaan prosessin aikana syntyneitä ajatuksia, suunnitelmia ja pohdintoja liittyen myös tekniseen toteutukseen ja teemoista nouseviin ajatuksiin. Aineistonani toimivat omat havaintoni ja kokemukseni taiteellisen prosessin aikana. Analysoin ja reflektoin prosessipäiväkirjan ajatuksia suhteessa muuhun aineistoon. Käytän oppimispäiväkirjassani kirjoittamisen lisäksi piirtämistä ja lisäksi valokuvaan taiteellisen prosessini kulkua ja videoteoksen eri vaiheita.

Tutkin samoihin teemoihin ja aihepiireihin aiemmin tehtyjä videotaideteoksia ja analysoin ja reflektoin niitä samankaltaisin kriteerein kuin omaa produktiotani. Lisäksi tutkin ja luen teemoihin liittyvää kirjallisuutta sekä muita aineistoja ja käytän niitä videoteoksen taiteellisen inspiraation lähteenä. Etsin uusia ratkaisuja tutkimalla ja kokeilemalla. Gröndahl (2023b) toteaaakin, että taiteilija-tutkija etsii uutta ymmärrystä nimenomaan taiteellisen toiminnan kautta. *”Taiteilija ajattelee taidetta tekemällä sitä.”*

2.3 Videotaideteoksen toteuttamiseen liittyvät keskeiset käsitteet

Videotaideteokseni toteuttamisen kannalta keskeisimmät käsitteet ovat videotaide sekä vesi ja ahdistus. Taustalla vaikuttavina käsitteinä tärkeitä ovat myös pimeys ja valo. Kuvaan videotaideteoksessani ahdistusta (mielenterveys) veden

symboliikan kautta ja pohdin myös vertauskuvallisesti ihmismielestä löytyvää pimeyttä ja valoa. Niin veden, pimeyden kuin valonkin symboliikasta riittäisi materiaalia vaikka omaksi opinnäytetyökseen, mutta tässä yhteydessä en mene niihin syvällisemmin, vaan avaan tutkimukseni keskeisiä käsitteitä seuraavassa siltä osin kuin se on olennaista videotaideteokseni kannalta.

Opinnäytetyöni johdannossa olen jo avannut videotaiteen historiaa lyhyesti. Videotaide syntyi 1960-luvulla ja rantautui Suomeen 1980-luvulla. Videotaide on osa mediataiteen kenttää ja videotaiteilija luo eri videoteknologiaa avukseen käyttäen videotaideteoksen. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI 2023.) Taivoitteenani on siis toteuttaa videotaideteos osaksi Marrastulet-festivaalia.

Kuvaan videotaideteoksessani ahdistusta veden symboliikan kautta. Veteen liitetään valtavasti erilaista symboliikkaa. Monissa luomismyyteissä vesi on nähty kaiken elämän lähteenä ja synnyinpaikkana. Toisaalta se on ollut myös hajottava ja elämää hävittävä elementti. Veden symbolinen merkitys on siis ollut kaksijakoinen: toisaalta se on viitannut eläväksi tekemiseen ja hedelmällisyyteen, mutta toisaalta myös tuhoutumiseen ja hukkumiseen. Eri uskonnoissa vesi on nähty vertauskuvallisesti puhdistavana ja parantavana elementtinä. Psykologian näkökulmasta vettä on pidetty vertauskuvana persoonallisuuden syvistä tiedostamattomista kerroksista. (Biedermann 1993, 406–409.) Tieteelliseltä kannalta katsoen vesi on Maapallon kaiken elämän edellytys ja yleisin aine Maan pinnalla. Vedellä on eri olomuotoja: nestemäinen (vesi), kiinteä aine (jää) ja kaasu (vesihöyry). (The European Space Agency ESA 2023.)

Ahdistus on yleinen ja inhimillinen tunne, jota kaikki ihmiset kokevat vähintäänkin lievänä ja ohimenevänä useinkin elämänsä aikana. Ahdistuneisuus on pelonsekainen tai huolestunut tunnetila, johon liittyy tietoinen tai tiedostamaton huoli menneisyyteen, nykyhetkeen tai tulevaisuuteen liittyvästä tapahtumasta. Se voi johtua yhdestä asiasta tai monen eri tekijän vaikutuksesta. Ahdistuneisuuteen liittyy usein myös fysiologisia oireita, kuten hengenahdistusta ja sydämentykytystä ja se johtaa usein myös unen häiriintymiseen. (Duodecim Terveyskirjasto 2023.)

Kyky tuntea ahdistuneisuutta on terve ominaisuus, sillä se varoittaa ihmistä uhkaavista tilanteista ja lievä ahdistus voi auttaa ihmistä ohjaamaan toimintaansa

haluamaansa suuntaan ja pohtimaan omaa tilannettaan ja etsimään siihen ratkaisuja. Voimakas ja pitkittynyt ahdistus kuitenkin heikentää merkittävästi toimintakykyä ja vaatii hoitoa. Pahimmillaan ahdistus muistuttaa kuolemaan, yksinjäämiseen ja hajoamiseen liittyvää lamauttavaa ja kauhunomaista pelkoa. Ahdistuneisuus liittyy oireena lähes kaikkiin mielenterveyden häiriöihin, kuten esimerkiksi masennukseen. (Duodecim Terveyskirjasto 2023.)

Pimeys on nähty valon vastakohtana ja luomismyyteissä kaiken alussa vallinneen kaaoksen vertauskuvana. Pimeyden on nähty kuvaavan tuonpuoleista, manalaa tai tuonelaa. Esimerkiksi kristinuskon yhteydessä paholainen on pimeyden ruhtinas ja puhutaankin ihmisen olevan pimeyden vallassa tai rakastavan pimeyttä. Vapaamuurarien symbolikassa valo ja pimeys ovat yhtä ja elämä on samalla kuolema ja pimeys on samalla valo. Henkisenä symbolina pimeys on nähty selkeyden ja valaistumisen vihollisena. Vaikka pimeys on usein käsitetty vihamieliseksi voimaksi, se voi myös olla toista alkuprinsiippiä täydentävä voima, kuten vaikkapa jin/jang. (Biedermann 1993, 277–278, 394.)

Haluan tuoda virallisten lähteiden ulkopuolelta mukaan myös Wikipedian (2023) määrittelyn pimeydestä: ”*pimeys on näkyvän valon puuttumista*”. Nostan tämän esille siksi, että lause inspiroi minua taiteellisesti sen lukiessani ja vaikutti videotaideteokseni tekemiseen. Teosta tehdessäni eräs johtoajatuksestani oli ”valoa pimeydessä”. Valo on siis olemassa, vaikka emme sitä silmin havaitsisikaan.

Kautta taiteen historian valolla on luonnollisesti ollut merkittävä osa kuvataiteissa. Halki vuosisatojen taiteilijat ovat pyrkineet kuvaamaan valoa ja tutkimaan sen luonnetta. Symbolisesti valo on nähty muun muassa elämän, toivon, totuuden ja henkisen valaistumisen sekä viisauden symbolina. Valo on osallisena useissa luomiskertomuksissa ja myyteissä ja usein käytetty jumalan tai jumaluuden vertauskuva. (Biedermann 1989, 394–396.)

3 VIDEOTAIDETEOKSEN TAITEELLINEN PROSESSI

3.1 Videotaideteoksen teeman valinta

Marrastulet-festivaalin pääteemoja olivat valo ja pimeys. Aloitin työskentelyn tutkimalla näiden sanojen merkityksiä ja symboliikkaa. Muita festivaalin teemoja olivat: kuolema ja elämän kiertokulku, tuli ja jää sekä mielenterveys. Halusin alusta saakka tavoittaa ”valoa pimeydessä” -tyyppisen ajatuksen käsittelemästäni aiheesta riippumatta ja halusin saada teokseen myös toivoa, vaikka päätyisin käsittelemään rankkojakin aiheita.

Pimeys ja valo vastaparin tutkiminen saatteli minut sellaisten ajatusten äärelle, että meissä kaikissa on aina olemassa sekä pimeys että valo. Tämä sai minut pohtimaan mielenterveyteen liittyviä teemoja ja ihmisen elämään kuuluvia erilaisia tunnetiloja ja elämänvaiheita. Festivaali järjestettiin loka-marraskuussa ja ajattelin kaamosaikaan yleisesti liitettäviä ajatuksia pimeydestä, masennuksesta ja alakulosta. Näin päädyin erilaisten ajatuskulkujen kautta ottamaan yhdeksi teemakseni ahdistuksen. Ahdistus sopi festivaalin mielenterveys-teeman alle. Koin festivaalin myös mahdollisuudeksi tuoda taiteen keinoin esille hankalaksikin koettuja aiheita.

Kuvasin aluksi helsinkiläisessä hotellissa materiaalia, josta ajattelin tehdä videotaideteokseni. Siinäkin aihepiiri sivusi ahdistusta, mutta sen painopiste oli muualla. Katsellessani kuvaamaani materiaalia editointipöydällä, minulle äkkiä kirkastui selkeästi, kuinka halusin kuvata ahdistusta. Hotellissa olin ohimennen kuvannut vettä ja koko kuluneen vuoden olin myös kuvannut vettä erilaisissa sääolosuhteissa ja eri vuorokauden aikoina. Tajusin, että halusin kuvata ahdistusta veden avulla. Kävin läpi aiemmin vuoden aikana kuvaamaani materiaalia vedestä, mutta mikään ei tuntunut sopivalta juuri käsillä olevaan teokseen, joten aloin kuvaamaan lisää materiaalia. Samalla hylkäsin aiemman ideani, jota varten olin jo kuvannut paljon materiaalia ja lähdin toteuttamaan saamaani uutta ideaa, koska se tuntui oikeammalta suunnalta.

3.2 Videotaideteoksen kuvaamisprosessi

Esiinnyn yleensä teoksissani itse. Takana on käytännönläheinen syy: olen aina itseni saatavilla ja aikaa säästyy, kun ei tarvitse ohjeistaa ketään muuta tekemään kuten haluan. Kuvaaminen on toki tällöin usein haastavampaa, koska kamera-työskentely on lähinnä kameran paikalleen asettamista ja itseni asemoimista uudelleen ja uudelleen, ei niinkään kuvauskohteen seuraamista aktiivisesti linssin läpi. Vaikka kuvaan itseäni, en koe, että kameran edessä olen sinänsä minä. Katson itseäni kuin ulkopuolelta ja olen vain videolla esiintyvä henkilö.

En kuitenkaan yrityksistäni huolimatta onnistunut saamaan itsestäni vedessä selaista kuvaa kuin olisin halunnut, koska vesi oli kuvaushetkellä todella kylmää, suunnilleen viisi asteista. Kameran uudelleen asemoiminen ja erilaisten teknisten säätöjen tekeminen ei onnistunut kylmästä vedestä kohmettuneilla sormilla enkä pystynyt tekemään kovin montaa ottoa samalla kertaa ennen kuin oli pakko lähteä lämmittelemään. Päädyin näistä käytännön syistä johtuen pyytämään ulkopuolista henkilöä kuvaamaan itseäni. En ollut koskaan aiemmin käyttänyt ulkopuolista kuvaajaa ja sen käyttäminen kohtauksessa tuntui hiukan ristiriitaiselta, vaikka lähinnä kuvaaja vain piteli kameraa ohjeitteni mukaan eikä puuttunut millään lailla taiteelliseen lopputulokseen. Koin ulkopuolisen kuvaajan käyttämisen kohtauksessa kuitenkin välttämättömänä tällä kertaa ja olin lopputulokseen tyytyväinen. Videon muun materiaalin kuvasin tavoilleni ominaisesti itse.

Vedessä kuvatun kohtauksen alussa mustaan pukeutunut hahmo, siis minä, kävelee veteen (kuvio 1). Äänimaailma on ahdistava ja leikkaus paikoittain saavaa ja välähtelevää. Tällä halusin korostaa sekasortoista ja näköalatonta mielen-tilaa, jossa mieli tuntuu pirstaleiseltakin. Leikkasin kuvaan lyhyitä välähdyksiä, joissa maisema näyttäytyy pimeämpänä. Hahmo kuvataan aluksi takaapäin eivätkä kasvot näy. Hahmo astelee veteen päättäväisesti, ikään kuin muutakaan vaihtoehtoa ei olisi.

Kuvio 1. Nainen kävelee veteen In Dark Waters -teoksessa (2023)

Lopulta hahmo seisoo syvällä vedessä päätään pidellen ja selvästi ahdistuneena (kuvio 2). Vaikuttaa siltä kuin hän yrittäisi pitää itsensä kasassa tai sulkea ahdistusta ulkopuolelle siinä kuitenkaan onnistumatta. Äänimaailma jatkuu ahdistavana ja kuva välähtää välillä tummemmaksi, vähän kuin hehkulamppu, joka välähtelee epätasaisesti juuri ennen kuin on sammumassa. Kohtauksen lopuksi hahmo painautuu pinnan alle.

Kuvio 2. Nainen vedessä ahdistuksen vallassa In Dark Waters -teoksessa (2023)

Veden kylmyydestä johtuen kohtaus täytyi saada kuvattua mahdollisimman nopeasti. Olin lopulta vedessä yhteensä viisi minuuttia ja saimme kohtauksen kuvattua kokonaan tänä aikana. Tein vedessä muutamia eri variaatioita, joista leikkasin ja editoin teokseen haluamani lopputuloksen. Vesi oli kuvaushetkellä niin viiltävän kylmää, että se lopulta teki kipeää. Uskon, että tästä johtuen, videolle välittyi aidosti tunne ahdistuksesta.

Aloitin itseni kuvaamisen talvisissa, kylmissä tai muuten fyysisesti haastavissa olosuhteissa pari vuotta sitten ja se on tuntunut hyvin omalta tavalta tehdä teoksia. Se ei ole kuitenkaan teoksissani itsetarkoitus tai ainoa työskentelytapani. Se on kuitenkin eräs toistuvasti käyttämäni työskentelytapa ja oikeastaan vasta tätä videoteosta kuvatessani ymmärsin tämän.

3.3 Veden visuaalisuus, äänimaailma ja symboliikka

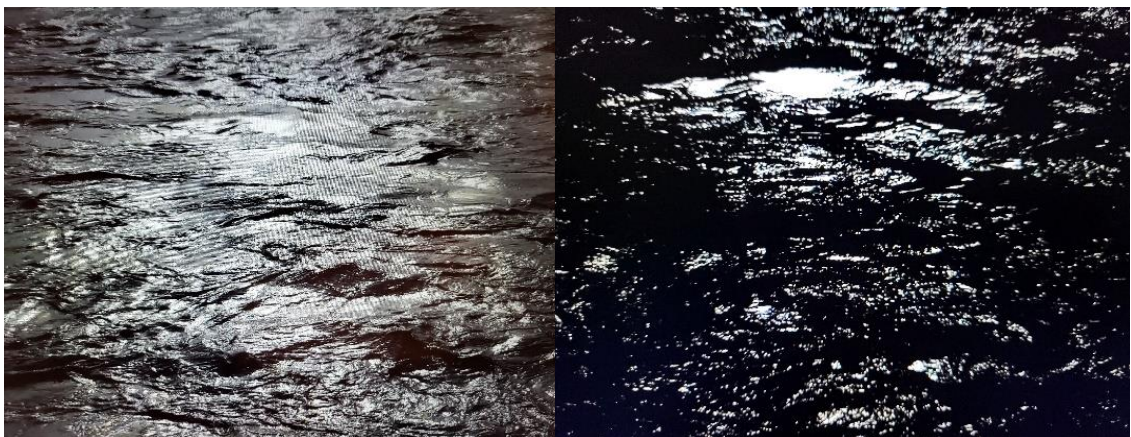
Tiesin, että vesi jäätyisi pian ja suunnitelmissani oli kuvata kohtaus, missä tipahdan ohuen jään läpi veden alle. Pakkanen oli kuitenkin sen verran kova ja jääpeite kerralla niin kestävä, että se ei yrityksistäni huolimatta pettänyt allani. Tästä johtuen, päätin toteuttaa teoksen loppuosan eri tavalla ja jälkikäteen ajateltuna, olen siihen tyytyväisempi kuin ensimmäiseen ideaani.

Vesi ja sen eri olomuodot ovat mielestäni visuaalisesti kiinnostavia ja monipuolisia. Veteen liittyy monenlaista symboliikkaa, kuten luvussa 2.3 olen kuvannut, ja sillä on sekä elämää synnyttävä että kuolemaan liittyvä merkitys.

”Vesi on yhtä aikaa kannattelevaa ja hellää, mutta myös arvaamatonta, jopa tappavaa. Vesi kannattelee, mutta voi myös viedä hengen. Vesi ympäröi sinut, pitää sylissäsi, usein rauhoittaa, tynnyttää. Se puhdistaa sinut, eri uskonnoissa jopa ”pesee puhtaaksi synneistä”. Täysin eri merkitys tynnellä vedellä kuin tummalla myrskyävällä vedellä.” (prosessipäiväkirja 15.10.2023)

Kuvallisen rikkautensa lisäksi myös veden äänimaailma on monipuolinen ja kiinnostava. Halusin käyttää veden äänimaailmaa osana teostani, mutta tarvitsin lisäksi muita elementtejä saadakseni haluamani lopputuloksen. Käytin muun muassa radion kohinaa kohtauksessa, jossa ahdistunut hahmo kävelee veteen. Kohinalla halusin kuvastaa mielen joutumista näköalattomaan tilaan, missä siellä ei ole muuta kuin ahdistus: ei ole ulospääsyä, ihmisen sietokyky on ylittynyt. Hidastin veden ääntä ja lisäsin siihen muita ”korahduksia”, jotka korostivat ahdistavaa tunnelmaa.

Teoksessa ahdistus oli harmaan sävyinen, jopa mustavalkoinen tila (kuvio 3), jossa ei ole muita sävyjä, koska ahdistuneena ei pysty näkemään eri sävyjä eli vaihtoehtoja. Ahdistuksen syvin olemus oli mustasävyinen. Teos sai nimekseen In Dark Waters (Tummissa vesissä).

Kuvio 3. Tumman veden sävyt In Dark Waters -teoksen (2023) alussa

Teoksen käännekohta on, kun hahmo menee pinnan alle: se on kohta, missä ahdistus on saavuttanut huippunsa. Äänimaailma paisuu veden alla ja lopulta purkautuu (kuvio 4).

Kuvio 4. Hidastettua kuvaa ryöppyvästä vedestä In Dark Waters -teoksessa (2023)

Ajattelin, että vesi on tässä kohdassa myös puhdistava ja uudistava elementti: se pyyhkii pois olemassa olevan ja on muutoksen kuvaaja. Pohdin teoksen kohtausta prosessipäiväkirjassani tajunnanvirran omaisesti:

”Veden alle meno, hengityksen pidättäminen, konkreettisesti ei saa happea, vedenalainen äänimaailma, joko tai, jäädä tai nousta, ahdistuksen huippu, enempää ei kestä, kirkumista, huutoa, veden alla, ei ulospääsyä, ja sitten kuitenkin ulospääsy. Rikkinainen jää ja auringonvalo, pintaan noussut hahmo, joka on selvinnyt pahimmasta ahdistuksesta sittenkin.” (prosessipäiväkirja, 15.10.2023)

Eli lopulta ”valo” kuitenkin voittaa ja ahdistuksen huippu on selätetty. Veden ryöpyämisen jälkeen hahmo nousee pintaan henkeään haukkoen (kuvio 5). Äänimaailma on muuten hiljentynyt ja kuuluu vain haukkovan hengityksen ääni.

Kuvio 5. Nainen nousee vedestä henkeään haukkoen In Dark Waters -teoksessa (2023)

Seuraavaksi hahmo nähdään särkyneen jään keskellä auringonsäteiden osuessa hahmoon ja veden pintaan (kuvio 6). Särkynyt jää ja auringon valo sekä hahmon huojentunut ilme kertovat ahdistuksen helpottaneen. Ahdistava äänimaailma vaihtuu pelkistettyyn, surumieliseen pianomusiikkiin.

Kuvio 6. Nainen nousee helpottuneena vedestä, ahdistus on helpottanut In Dark Waters -teoksessa (2023)

Olisin halunnut viedä kameran veden alle ja ponnistaa sieltä kohti pintaa, mutta minulla ei ole siihen tarvittavaa vedenpitävää kalustoa, joten piti keksiä muita ratkaisuja. Kuvasin ahdistuksen helpottamista siten, että henkilö nousee pintaan, ympärillä jää on rikkoutunut ja auringonsäteet osuvat hahmoon sekä jäähän ja vedenpintaan. Myös värit ovat kunnolla palanneet maailmaan.

Teoksen sisällön lisäksi itselleni on kuvataiteilijana tietysti tärkeää, että kuvasto on visuaalisesti näyttävää. En kuitenkaan halua, että näyttävä visuaalisuus on millään tavoin päälle liimatun oloista, vaan sen pitää tukea muuta kerrontaa ja sopia teoksen tunnelmaan. Koen, että näyttävillä visuaalisilla elementeillä on mahdollista vaikuttaa katsojan kokemaan tunne-elämykseen. Myös äänimaailmalla on iso merkitys ja se on oleellinen osa teosta.

Kuvaan videoteoksessani koko ajan tavallaan päänsisäistä maailmaa, vaikka hahmo nähdäänkin vain ulkoapäin. Videoteos päättyy kuvaan särkyneestä jään pinnasta, johon aurinko paistaa (kuvio 7). Pianomusiikki jatkuu lopputekstien ajan. Halusin jättää viimeiseksi ajatuksen toivosta ja valosta pimeyden keskellä, joka oli alusta saakka kantava ajatukseni teosta tehdessäni.

Kuvio 7. Jään pinta on särkynyt teoksessa *In Dark Waters* (2023)

Itselleni oli tärkeää, että teos ei olisi kestoiltaan pitkä. Olen kokenut, että yleisö ei jaksakaan katsoa kovin pitkiä videoteoksia alusta loppuun saakka. Itse en jaksakaan katsoa paria minuuttia pidempiä teoksia kokonaan, jos taidenäyttelyssä on esillä monia videoteoksia. Pyrin alusta saakka siihen, että teoksestani tulisi maksimissaan parin minuutin mittainen.

3.4 Videosta taiteen tekemisen välineenä

Tutustuin teostani varten videotaiden historiaan yleisesti sekä videotaiden historiaan Suomessa. Suoraan ahdistusta käsitteleviä teoksia en löytänyt, vaikka aihetta toki sivutaan useissakin teoksissa. Sain vaikutelman, että vuosikymmenten saatossa useat suomalaiset videoteokset ovat olleet hyvin performanssihen-

kisiä ja jopa inhorealistisia. Varsinkin Suomessa tehdyn videotaiteen alkutaipaleella 1980-luvulla teokset perustuivat usein tavalla tai toisella performanssin ajatukseen (Eerikäinen 2007, 95). Taiteilijat ovat usein esiintyneet itse teoksissaan, mihin pystyin hyvin samaistumaan. Tietysti eri aikakausina teoksissa näkyivät myös erilaiset vaikutteet, jotka olivat kummunneet muun muassa populaarikulttuurista käsin.

Videokuvausteknologian kehitys on tapahtunut nopeasti ja melko lyhyen ajanjakson sisällä ja videotaiteessa näkyvätkin eri ajankohtina vallitsevat trendit ja tekniset kokeilut. Voisi sanoa, että videotaide on ollut jopa alisteinen kulloisellekin tekniikalle. Videotaiteen historiasta kirjoittanut Meigh-Andrews (2006, 5) toteaaakin, että video taidemuotona on vahvasti riippuvainen teknologiasta.

Video taiteen tekemisen välineenä ei ole varsinaisesti kuvataiteellista kuvapintaa korostava ilmaisukeino: se on visioiden, ideoiden ja käsitteellisten kuvien audio-visuaalinen esitystapa, jonka pyrkimyksenä on tuottaa enemmänkin ajatus- ja tunnekokemus kuin pelkkä välitön aistielämys (Eerikäinen 2007, 84). Omaa videotaideteosta tehdessäni pyrkimyksenäni on nimenomaan ollut tuottaa tunne- ja ajatuskokemus, joka välittyy katsojalle ennen kaikkea näkö- ja kuuloaistien kautta. Nykyteknologia mahdollistaa sen, että saan tuottaa oman mielikuvitukseni tuotoksia sellaiseen visuaaliseen muotoon, mihin en millään muulla tavalla pystyisi. Tämä on itselleni kenties tärkein syy siihen, miksi olen siirtynyt perinteisistä kuvataiteen tekniikoista digitaalisiin menetelmiin.

3.5 Veden kuvaaminen video- ja valokuvataiteessa

Osana videotaideteoksen tekemisprosessia tutkin videotaideteoksia, joissa taiteilijat ovat kuvanneet vettä. Erityisesti videotaiteen pioneerin Bill Violan teokset ovat tehneet minuun suuren vaikutuksen jo aiemminkin. Hänen teoksissaan vesi on usein pääosassa ja yleensä vettä on videoissa massiivisesti. Omat resurssini eivät toki sallineet minun kuvata yhtä mahtipontisia videoita kuin Viola, mutta hänen teoksiensa vesi oli mielessäni prosessin aikana useaan otteeseen.

Violan teos *Tristan's Ascension (The Sound Of A Mountain Under A Waterfall)* vuodelta 2005 (Viola 2005a) on kummitellut mielessäni siitä saakka, kun näin sen taidemuseo Amos Rexin näyttelyssä vuonna 2021. Teoksessa vesi on suuressa

roolissa ja visuaalisesti erittäin näyttävästi esillä (kuvio 8). Oman taiteellisen tekemiseni kannalta merkitystä olikin nimenomaan sillä, miten näyttävässä roolissa vesi elementtinä Violan teoksessa on. Myös äänimaailma Violan teoksessa on tärkeä ja se tuo veden "iholle" ja ympärille.

Kuvio 8. Pysäytyskuva Bill Violan teoksesta *Tristan's Ascension (The Sound Of A Mountain Under A Waterfall)*, 2005 (Viola 2005b)

Haluan tässä yhteydessä nostaa esille myös jo edesmenneen suomalaisen valokuvaajan Susanna Majurin. Hänen teoksissaan vesi oli hyvin keskeinen elementti (100 Finnish photographers 2017). Hänellä oli tapana upottaa valtavan kokoinen kuvitettu taustakangas uima-altaan pohjalle ja kuvata henkilöitä veden alla ikään kuin sukeltamassa tarinan sisällä (kuvio 9). Majurille kuvaaminen oli eksistentiaalinen prosessi, jolla hän etsi tapaa olla maailmassa (Pyynikinlinna 2023). Sa-

maistun tähän syvästi taiteilijana ja Majurin teosten tunnelmassa on jotain samankaltaista alitajunnan lähteille vievää, mitä pyrin tavoittamaan omissakin teoksissani.

Kuvio 9. Susanna Majurin valokuvateos Raven vuodelta 2009 (100 Finnish Photographers 2017)

Suomalaisista taiteilijoista myös esimerkiksi Elina Brotherus on kuvannut vettä useammassakin teoksessaan. Videoteos *The Black Bay Sequence* (kuvio 10) vuodelta 2010 on *”tutkielma säästä, vedestä ja taivaasta sekä hahmosta, joka kävelee veteen, palaa ja poistuu kuvasta. Kamera pysyy paikallaan kokonaisen kesän, eri aikoihin päivällä ja yöllä.”* (Brotherus 2010.) Myös teoksessaan *Baigneurs* (2001/2003) Brotherus on kuvannut vettä. Teoksessa nähdään suomalaisissa luonnonvesissä uivia alastomia uimareita. Teos tutkii kauneutta klassisen kylpijä-motiivin ja (kansallis)romanttisen maiseman läpi (Brotherus 2023).

Kuvio 10. Pysäytyskuva Elina Brotheruksen videoteoksesta *The Black Bay Sequence*, 2010 (Brotherus 2010)

Yleisesti Brotheruksen töissä korostuu tilan ja ihmisen välinen suhde ja teokset sisältävät paljon viittauksia taidehistoriaan. Brotherus puhuu YouTube-videolla teoksestaan ja vedestä: *”se on aina samaa, muttei koskaan samaa”* (Louisiana Channel 2017). Pystyn hyvin samaistumaan tähän ajatukseen: vaikka kuvaisin vettä kerta toisensa jälkeen samassa paikassa, se ei koskaan näytä samalta. Lisäksi veden kokemiseen vaikuttaa oma olotila; niin henkinen kuin fyysinenkin.

Suomalaisen performanssitaitteen uranuurtajiin ja taiteellisen tutkimuksen edelläkävijöihin kuuluva taiteilija Anette Arlander on kuvannut joissain teoksissaan myös vettä. Esimerkiksi videoteoksessa *Istun mustilla kivillä* (2008) taiteilija istuu kahdessa paikassa meren rannan mustilla kivillä harmaaseen huiviin kietoutuneena Puerto Nievesissä Kanarialla (kuvio 11). Teos on näennäisen tapahtumaton, kuvassa on vain nainen, kivet ja meri.

Kuvio 11. Anette Arlanderin teos Istun mustilla kivillä, 2008 (Arlander 2008)

Kaikissa edellä mainituissa suomalaisten taiteilijoiden teoksissa on samat elementit kuin omassa videoteoksessanikin: naishahmo ja vettä. Vesi on usein elementtinä liitetty feminiinisyyteen ja uuden elämän synnyttämiseen. Suomalaisille taiteilijoille luonto on kautta aikojen ollut tärkeä inspiraation lähde. Sen kautta on kuvattu niin kansallista identiteettiä kuin ihmismielen sisäisiä tuntejakin. Maalaus-taiteessa vesi, jota on kuvattu, on usein ollut tyyni järvenpinta, kansallisromanttinen maisema. Vettä pitkin on liu'uttu myös esimerkiksi Tuonelaan. Yhdysvaltalaisen Bill Violan tapa käyttää vettä massiivisena ja näyttävänä elementtinä poikkeaa mainittujen suomalaistaiteilijoiden tavasta kuvata vettä.

3.6 In Dark Waters -videotaideteoksen ensi-ilta Marrastulet-festivaaleilla

Kun pohdin sopivaa tapaa esittää videoteostani osana Marrastulet-festivaalia, mieleeni nousi aiemmin tänä vuonna tekemäni videoteos A Poem, joka myös osui kuin sattumalta festivaalin teemoihin. Katsoin teoksia rinnakkain ja koin, että ne sopisivat teospariksi festivaalille. Kumpikin teos tuo esille toivon ja valon. Koin tämän sopivaksi paikaksi esittää teokset rinnakkain, vaikka periaatteessa ne ovat toisistaan erillisiä videoteoksia kumpikin. En tässä opinnäytteessäni mene sen syvällisemmin A Poem -teokseen, koska se ei ole osa opinnäytetyötäni. Se on

kuitenkin tarpeellista nostaa esille tässä yhteydessä, kun kerron, miten esitin opinnäytetyöni taiteellisen teoksen osana Marrastulet-festivaalia.

Valmis teos esitettiin 4.11.2023 osana Marrastulet-festivaalia Tyrnävällä, Pohjois-Pohjanmaalla. In Dark Waters -videoteoksen parina oli A Poem-videoteos (kuvio 12). Teoksia esitettiin non-stop esityksenä yleisölle avoimessa tilassa Marrastulet-festivaalin päätapahtuman aikana parin tunnin ajan. Kumpikin teos oli kestoaltaan noin kaksi minuuttia pitkä.

Kuvio 12. In Dark Waters (2023) ja A Poem (2023) teokset rinnakkain

Teos heijastettiin videotykillä valkokankaalle noin 40-paikkaisessa auditoriossa. Alun perin olin varannut paikalle videotykin, joka olisi toistanut 4K-kuvaa, mutta sitä ei voinut jättää vartioimatta tilaan, missä yleisö sai liikkua vapaasti. Lisäksi sen kautta äänentoiston kuuluminen tuotti hankaluuksia, joten päädyin näyttämään teokset tilassa jo valmiiksi olevalla videotykillä, jonka kuvanlaatu ei ollut aivan yhtä hyvä. En kuitenkaan kokenut sitä ongelmana, koska kuvanlaatu oli riittävän hyvä. Äänentoistojärjestelmän kautta sain Tyrnävän kunnan IT-tukihenkilön avulla muun muassa asennettua basson melko kovalle, jolloin veden jyrinä videolla tärisytti tilan penkkejä. Olin todella tyytyväinen lopputulokseen ja sainkin jälkikäteen yleisöltä hyvää palautetta myös äänimaailmaan liittyen. Taiteilijana esitin ensimmäistä kertaa omia videotaideteoksiani julkisesti ja oman urani kannalta se on eräänlainen käännekohta tai tienviitta uuteen suuntaan.

4 POHDINTA

Opinnäytetyössäni tutkin, kuinka toteuttaa videotaideteos nykytaiteen keinoin osaksi Marrastulet-festivaalia etukäteen annettuja teemoja hyödyntäen. Tavoitteenani oli valmistaa videotaideteos Marrastulet-festivaaleille, jotka järjestettiin loka-marraskuussa 2023 Tyrnävän kunnassa Pohjois-Pohjanmaalla. Festivaalin teemoja olivat: valo ja pimeys, kuolema ja elämän kiertokulku, tuli ja jää sekä mielenterveys.

Toteutin opinnäytetyöni taiteellisen tutkimuksen keinoin. Keskityin oman taiteellisen työskentelyni ja sen tuloksena syntyneen teoksen tarkasteluun. Tarkastelun kohteena oli ennen kaikkea taiteellinen prosessi ja sen kehittäminen. Tarkastelun kohteena olivat myös teemat, jotka antoivat taiteelliselle teokselle aiheen. Taiteellista teosta varten tutkin videotaitteen historiaa sekä aiemmin samoista teemoista tehtyjä videoteoksia ja niissä käytettyjä tapoja mm. kuvauksen, leikkauksen ja äänimaailman suhteen. Pohdin, miten omat videoteokseni asemoituvat taiteen kentälle ja suhteessa taidehistoriaan.

Valmiiksi annetut teemat helpottivat teoksen aloitusta, koska pystyin heti rajamaan taiteelliselle teokselleni aiheen ja keskittymään siihen. Valitsin teemaksi mielenterveyden ja kuvasin videotaideteoksessani ahdistusta veden symboliikan kautta. Toin teoksessani esille ajatuksen, että pimeydessä on aina olemassa myös valo. Inspiroiduin Wikipediasta lukemastani lauseesta: *”pimeys on näkyvän valon puuttumista”*. Tällä tavalla sain hyödynnettyä vertauskuvallisesti myös festivaalin pääteemat, joka olivat pimeys ja valo. Olin tyytyväinen, koska sain festivaalin kautta tuotua taiteen keinoin esille mielenterveys-aiheen, jota pidän tärkeänä. Taiteilijana minulle on tärkeää tuoda esille myös vaikeinakin pidettyjä teemoja.

Vesi elementtinä on kuvataiteen ja videotaitteen historiassa paljon kuvattu aihe. Lisäksi veteen liittyy monenlaista symboliikkaa. Tutkin aiemmin tehtyjä videotaideteoksia, joissa vesi esiintyy tärkeänä elementtinä ja vaikutuin erityisesti videotaitteen pioneerin Bill Violan teoksista. Itse koin veden olevan kiinnostava paitsi visuaalisesti myös äänimaailmaltaan ja hyödynsin molempia aspekteja teokses-

sani. Myös äänimaailmalla oli tärkeä rooli videotaideteoksessani. Uskon, että jatkan veden kuvaamista myös tulevaisuudesta, koska sen olemuksessa ja eri olomuodoissa riittää tutkimista.

Videotaideteoksen kuvausprosessin aikana oivalsin, että olen taiteilijana toistuvasti kuvannut itseäni talvisissa, kylmissä ja fyysisesti haastavissa olosuhteissa ja se tuntuu omalta tavalta tehdä. Vaikka se ei olekaan ainoa tapani toimia, se on välillä hyvin keskeinen osa teosteni taiteellista prosessia. Uskon, että myös jatkossa tulen toteuttamaan tätä toimintatapaa ja tutkimaan sen kautta muitakin aiheita. Koen, että In Dark Waters-teoksen kuvaaminen nimenomaan jäisessä vedessä toi jotain olennaista teoksen sisältöön, mitä en toisella tavalla tehtynä olisi saavuttanut.

Koen, että valmis videotaideteokseni In Dark Waters, ja myös sen parina esitetty vanhempi teos A Poem, sopivat hyvin festivaalin teemoihin. Yleisön antama palaute tuki omaa kokemustani siitä, että teokset istuivat festivaalin ohjelmistoon. Palautteen perusteella teokset koskettivat katsojia ja herättivät tunteita, mihin olin pyrkinytkin. Palautteissa toistui myös se, että teokset koettiin sopivan mittaisiksi. Tämä tuki omaa ennakkoajatustani siitä, että liian pitkiä videotaideteoksia ei useinkaan jakseta katsoa alusta loppuun saakka.

Taiteilijana esitin videoteoksiani ensimmäistä kertaa julkisesti ja omalla taiteellisella urallani pidän sitä tärkeänä askeleena sekä eräänlaisena käännekohtana ja tienviittana uuteen suuntaan, koska aiemmin olen toiminut pääasiassa taidemaalarina.

LÄHTEET

- 100 Finnish photographers 2017. Susanna Majuri. Viitattu 13.11.2023. <http://www.100finnishphotographers.fi/susanna-majuri/>.
- Arlander, A. 2007. Yksityisestä julkiseen. Teoksessa R. Pitkänen (toim.) Taiteilija tutkijana, tutkija taiteilijana. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 131–158.
- Arlander, A. 2008. Istun mustilla kivillä 1-2. AV-arkki. Viitattu 12.11.2023. <https://www.av-arkki.fi/fi/works/sitting-on-black-rock-1-2/>.
- Biedermann, H. 1993. Suuri symbolikirja. Suom. & toim. Lempiäinen, P. 1993. Juva: WSOY. (Englanninkielinen alkuteos 1989).
- Brotherus, E. 2023. Baigneurs. AV-arkki. Viitattu 21.10.2023. www.av-arkki.fi/fi/works/baigneurs/.
- Brotherus, E. 2010. The Black Bay Sequence. Elina Brotherus. Viitattu 19.11.2023. <https://www.elinabrotherus.com/new-gallery-64>.
- Duodecim Terveyskirjasto 2023. Ahdistus ja ahdistuneisuus. Viitattu 12.11.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00188>.
- Eerikäinen, H. 2007. Videotaide Suomessa – Taiteen laidalla, eturintamassa vai ei-kenenkään maalla? Teoksessa K. Väkiparta (toim.) Sähkömetsä – Videotaiteen ja kokeellisen elokuvan historiaa Suomessa 1933-1998. Helsinki: Valtion taidemuseo / Kuvataiteen keskusarkisto, 82–137.
- Elwes, K. 2004. Video Art: A Guided Tour. London, New York: I.B.Tauris. Viitattu 1.9.2023. www.g-riot.com/Video.Art.A.Guided.Tour eBook-EEEn.pdf.
- Gröndahl, L. 2023a. Taiteellisen tutkimuksen työkaluja. Teoksessa L. Gröndahl (toim.) Taiteellinen tutkimus. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 76. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. Viitattu 23.11.2023. <https://disco.teak.fi/taiteellinen-tutkimus/taiteellisen-tutkimuksen-tyokaluja/>.
- Gröndahl, L. 2023b. Taiteilija, tutkija vai taiteilija-tutkija? Teoksessa L. Gröndahl (toim.) Taiteellinen tutkimus. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 76. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. Viitattu 23.11.2023. <https://disco.teak.fi/taiteellinen-tutkimus/taiteilija-tutkija-vai-taiteilija-tutkija/#taiteilijan-taito>.
- Hannula, M., Suoranta, J. & Vaden, T. 2003. Otsikko uusiksi. Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat. 23°45. Tampere. Eurooppalaisen filosofian seura.
- Jokinen, A. 2021. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 31.8.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/>.

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI) 2023. Elokuvapolku. Viitattu 1.9.2023. <https://elokuvapolku.kavi.fi/ylapolku/lajityypit/kokeellinen-elokuva-ja-videotaide/>.

Louisiana Channel 2017. 8 Artists on Water. YouTube 3.1.2017. Viitattu 21.10.2023. www.youtube.com/watch?v=j-Gih7feKul.

Meigh-Andrews, C. 2006. A History of Video Art. The Development of Form and Function. Oxford, New York: Berg.

Pyynikinlinna 2023. Susanna Majuri: Veden tuntu 21.1.2023-2.4.2023. Viitattu 13.11.2023. <http://www.pyynikinlinna.fi/susanna-majuri-veden-tuntu-valokuvanayttely-21-1-2023-2-4-2023/>.

Seppä, A. 2012. Kuvien tulkinta. Menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle. Tampere: Gaudeamus.

The European Space Agency (ESA) 2023. Science and Exploration. Human And Robotic Exploration. Lessons Online. Pisara vettä. Viitattu 18.11.2023 https://www.esa.int/Science_Exploration/Human_and_Robotic_Exploration/Lessons_online/Pisara_vettae.

Viola, B. 2005a. Tristan's Ascension. YouTube 14.2.2019. Viitattu 21.10.2023. www.youtube.com/watch?v=j-Gih7feKul. Bill Viola, Tristan's Ascension (The Sound of a Mountain Under a Waterfall), 2005 - YouTube.

Viola, B. 2005b. Tristan's Ascension The Sound of a Mountain Under a Waterfall. Artsy.net. Viitattu 18.11.2023. <https://www.artsy.net/artwork/bill-viola-tristans-ascension-the-sound-of-a-mountain-under-a-waterfall>.

Vänskä, A. 2004. Lyhyt historia. AV-arkki. Viitattu 12.10.2023. <https://www.av-arkki.fi/fi/lyhyt-historia/>.

Wikipedia. 2023. Pimeys. Viitattu 31.8.2023 <https://fi.wikipedia.org/wiki/Pimeys>.